

שאלה: אני אבל על אמי. אני גר בשכונה שרובם ככולם חילונים. האם עלי להטריח ולארגן מנין מתפללים אצלי? או שמותר לי ללכת לבית הכנסת להתפלל שם גם בתוך ימי השבעה?

תשובה: המנהג הקדמון היה שיושבים ימי "שבעה" באותו המקום ששם נפטר האדם שמתאבלים עליו (שו"ע יורה דעה שע"ו סעיף ג' ברמ"א). לא כתוב כלל שישבו האבלים בביתו של הנפטר. לכן יש מנהג בזמננו אצל מקצת אנשים שהאבלים הולכים יום אחד מה"שבעה" ויושבים קצת בבית החולים ששם נפטר המת. אבל התנהגות זו הוא אצל מעט מאד אבלים.

מה שהאבל אינו יוצא מביתו כל ימי השבעה הוא כדי שלא יסיח דעתו מאבלותו. אבל איננו בבית סוהר שממש אסור לו לצאת מהבית. כתב רמ"א (בסי' שצג סעיף ב) אם יש לו לאדם צורך גדול לסדר משהו, מותר לו לצאת. לכן יש לפעמים אצל בני משפחה המתאבלים ויושבים יחד בבית אחד, שבלילות חלק מהם נוסעים לבתיהם כדי לנוח שם, בביתם הפרטי, ובבקר חוזרים לשבת יחד.

אמנם השו"ע (שם בסעיף ג) פוסק שאין מנהגם לצאת התפלל בבית הכנסת, פרט לימים שקוראים בהם בספר תורה. אבל ה"בית יוסף" (על הטור, סי' שצג) מביא שיש קהילות שם נהגו שהאבלים יוצאים להתפלל בכל תפילותיהם בבית הכנסת.

ובאמת ראוי לאמץ מנהג זה, שלבית הכנסת מותר לו לאבל ללכת. וזאת מפני כמה סיבות:

[א] ענין חשוב הוא שהאדם יקבע מקום קבוע לתפילתו. חז"ל הבטיחו שהעושה כך "אלוהי אברהם בעזרו" (ברכות ו' ע"ב) וכן "אויביו נופלים תחתיו" (ברכות ז' ע"ב). פרט לסגולות אלו, אבל מי לא יודע שכוונת האדם מרוכזת יותר, מועילה יותר, כשהוא במקום קדוש ולא בבית פרטי?

[ב] במקום להטריח אנשים אחרים לבוא אצלו לשלוש התפילות, ולפעמים לא כולם מגיעים בזמן המיועד לתפילות, ואותם הבודדים שכן הגיעו יצטרכו להמתין עד שיבואו אחרים המשלימים (ולפעמים אין להם סבלנות), עדיף שתשתמש בהיתר הנ"ל. במיוחד שמדובר בכמעט שבוע שלם. נקודה נוספת למחשבה, אם שכניך הם חילונים הנוסעים בפרהסיא בשבת, ואינם מתביישים מאף אחד, הם פסולים להצטרף למנין (משנה ברורה סי' נה, ס"ק מו). ולכן ודאי ראוי להשתמש בהיתר הנ"ל וללכת לבית הכנסת להתפלל.

יש לך לסמוך על דברי רדב"ז בפירושו לרמב"ם (הלכות אבלות "ז ה"ה) הכותב: "ולענין לצאת האבל לבית הכנסת לא ביאר רבינו [הרמב"ם] לפי שהדבר תלוי במנהג המקומות כאשר כתב רבינו האי גאון ז"ל [=חי מאתיים שנה לפני הרמב"ם, זו לשונו:] 'וכבר נהגו הכל לצאת לבית הכנסת. וסמכו להם על מה שנמצא בפרקי ר' אליעזר (פרק יז) 'משחרב בית המקדש התקינו חכמים שיהיו חתנים ואבלים יוצאים לבית הכנסת ולבתי מדרשות ואנשי המקום רואים את החתן ושמחים עמו, ואת האבל... כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתם בגמילות חסדים".

לכן צריכים לשקול כל דבר לפי מה יועיל יותר לעבודת הקב"ה. כלל הוא בהלכות אבלות שכאשר יש חילוקי דיעות בין הפוסקים, הלכה כמו אותו הפוסק המיקל (מועד קטן יט, ב). ולכן גם כאן, עדיף שתסמוך על המקילים ותלך להתפלל תפילה מסודרת בבית הכנסת [אמנם עם נעלי בד או גומי, לא עור]. כי "ברוב עם הדרת מלך" (מלכו של עולם).

וכל מעשיך יהיו לשם שמים.

*

תוספת דברים

בספר שזכיתי לחבר "אוצרות התורה" (ח"ב עמ' 1015) הבאתי מ"אוצר הגאונים" למועד קטן כ"ג שבכל עיירות בבל נהגו ללכת לבית הכנסת. וכן הוא בריטב"א שם, והרוקח (אבלות סי' שטז) ובתשב"ץ (ח"ב סי' מד) ועוד.